

POVEZANOST OBRAZOVANJA RODITELJA I RECIDIVIZAM MALOLJETNIKA NAKON ZAVODSKOG TRETMANA*

Leko Mile

UDK: 376.56

Fakultet za defektologiju
Sveučilišta u Zagrebu

Originalni znanstveni rad

S a Ź e t a k

U uzorku od 628 ispitanika, osoba s poremećenim ponašanjem koje su u periodu od 1972 — 1975. godine boravile u odgojnim zavodima ili odgojno-popravnim domovima b SR Hrvatskoj, analizirali smo relacije između obrazovne razine roditelja ispitanika i kriminalne aktivnosti ispitanika u postpenalnom periodu.

Osnovna hipoteza prema kojoj će ispitanici čiji su roditelji niže obrazovne razine o postpenalnom periodu biti češće prijavljivani zbog krivičnih djela, biti prijavljivani kroz duž i vremenski period i biti prijavljivani zbog vršenja raznovrsnih krivičnih djela, samo je djelomično prihvaćena.

Analizirajući dobivene rezultate, vidljivo je da postoji statistički značajna povezanost samo u relacijama:

A) Naobrazba oca i vrsta kriminološke aktivnosti u postpenalnom periodu, i to tako da niža obrazovna razina oca pridonosi češćem vršenju raznovrsnih krivičnih djela.

B) Obrazovna razina majke i intenzitet postzavodske kriminalne aktivnosti, i to tako da je niža obrazovna razina majke povezana s većim intenzitetom kriminalne aktivnosti ispitanika. U svim ostalim relacijama nije bilo statistički značajne veze. Naše nastojanje je rezultiralo time da su samo dvije od mogućih osam pretpostavljenih veza statistički značajne.

Dosadašnja istraživanja kriminalnog povrata maloljetnika i odraslih pokazala su vrlo visoko etiološko značenje porodice. Ovim radom pokušali smo ući u suptilniju analizu dijela etioloških elemenata recidivizma osoba nakon zavodskog tretmana. U interakciji brojnih karakteristika porodice poseban akcent stavljen je na analizu utjecaja posebnih karakteristika roditelja na pojavu recidivizma

mladih. Pri tom smo recidivizam tretirali s kriminološkog aspekta, koji omogućuje vrlo široku kvantitativnu i kvalitativnu analizu karakteristika, tj. omogućuje šire sagledavanje zakonitosti pojave.

Cilj istraživanja

Cilj je ovog rada iznalaženje relacija između osnovnih karakteristika

*) Ovaj rad je dio projekta »Provjera uspješnosti zavodskog tretmana maloljetnika na području SR Hrvatske« koji se realizira u Zavodu za defektologiju Fakulteta za defektologiju Zagreb.

obrazovnog statusa roditelja delinkventna i karakteristika kriminalnog povrata maloljetnika nakon njihova otpusta iz zavodskog tretmana. Obrazovni status roditelja bit će razmatran kroz dvije varijable (obrazovanje oca i obrazovanje majke), dok će kriminalni povrat maloljetnika biti analiziran putem varijabli:

- da li je bilo prijava javnom tužilaštvu zbog počinjenih krivičnih djela u postpenalnom periodu
- vrijeme protoklo od završetka tretmana do prvog počinjenog krivičnog djela u postpenalnom periodu
- kriminalna aktivnost u postpenalnom periodu u odnosu na period prije zavodskog tretmana
- vrste kriminalne aktivnosti u postpenalnom periodu.

Hipoteze

U istraživanju je postavljena osnovna hipoteza prema kojoj će ispitanici čiji su roditelji niže obrazovane razine u postpenalnom periodu biti češće prijavljivani zbog krivičnih djela, biti prijavljivani kroz duži vremenski period i biti prijavljivani zbog vršenja različitih krivičnih djela.

U odnosu na osnovnu hipotezu postavljene su dvije subhipoteze:

SH₁ — Ispitanici čiji je otac niže obrazovne razine u postpenalnom periodu bit će češće prijavljivani zbog krivičnih djela, bit će prijavljivani kroz duži vremenski period i bit će prijavljivani zbog vršenja raznovrsnih krivičnih djela.

SH₂ — Ispitanici čija je majka niže obrazovne razine u postpenalnom periodu bit će

češće prijavljivani zbog krivičnih djela, bit će prijavljivani kroz duži vremenski period i bit će prijavljivani zbog vršenja raznovrsnih krivičnih djela.

METODE RADA

Analiza povezanosti obrazovanja roditelja i recidivizma maloljetnika provedena je na uzorku od 628 ispitanika — osoba s poremećenim ponašanjem koje su u periodu od 1972—1975. godine boravile u odgojnim zavodima ili odgojno-popravnim domovima SR Hrvatske.

REZULTATI I INTERPRETACIJA

Nesumnjivo je da viša obrazovna razina oca pridonosi i višem socijalnom statusu porodice, a protivno tome očevi nižeg obrazovanja pridonose nižem socijalnom statusu porodice.

Smatra se da očevi koji su često jedini zaposleni u porodici i koji u hijerarhiji zanimanja zauzimaju više mjesto, za što je između ostalih faktora preduvjet i povoljnija obrazovna struktura, primaju i određenu naknadu za takav status, što se manifestira u povoljnijem socijalnom položaju takve porodice.

Niži socijalni status pridonosi u interakciji s ostalim faktorima pojavi ponovnog vršenja krivičnih djela, odnosno pojavi recidivizma.

Analiza kontigencijskih tablica pokazuje da između četiri analizirane relacije susrećemo samo jednu statistički značajnu. To je relacija između naobrazbe oca i vrste kriminalne aktivnosti u postzavodskom periodu.

Tablica I

	I ranije i sada vrši razno- vrсна kri- vična djela	Sada vrši razno- vrсна krivična djela	Vrši isto- vrсна kri- vična djela kao i ranije	Ne vrši kri- vična djela	Ukupno %	
Nepismen	6 11,8 30,0	1 3,3 5,0	2 3,5 10,0	11 2,2 55,0	20	3,2
Nema nikakve škole, ali zna čitati i pisati	2 3,9 16,7	0 0 0	0 0 0	10 2,0 83,3	12	1,9
Išao u školu, ali nema završena četiri razreda osnovne škole	1 2,0 3,5	1 3,3 3,5	7 12,3 24,1	20 4,0 69,0	29	4,6
Završio četiri razreda osnovne škole	14 27,5 12,0	6 20,0 5,1	8 14,0 6,9	88 18,0 75,9	116	18,5
Završio više od četiri razreda osnovne škole, ali nije završio osmogodišnju školu	2 39,2 4,6	4 13,3 9,0	2 3,5 4,6	36 7,3 81,8	44	7,0
Završio osmogodišnju školu	2 3,9 4,8	4 13,3 9,5	1 1,8 2,4	35 7,1 83,3	42	6,7
Pohađao školu učenika u privredi, ali nije završio	0 0 0	2 6,7 28,6	0 0 0	5 1,0 71,4	7	1,1
Završio školu učenika u privredi	3 5,9 3,9	2 6,7 2,6	6 10,5 7,8	66 13,5 85,7	77	12,3
Pohađao gimnaziju ili neku drugu školu, ali nije završio	0 0 0	0 0 0	3 5,3 33,3	6 1,2 66,7	9	1,4
Završio neku srednju školu (osim gimnazije)	1 2,0 2,3	2 6,7 4,6	3 14,0 18,2	33 6,8 75,0	44	7,0
Završio gimnaziju	0 0 0	0 0 0	0 0 0	1 0,2 100,0	1	0,2

	I ranije i sada vrši razno- vrsta kri- vična djela	Sada vrši razno- vrsta krivična djela	Vrši isto- vrsta kri- vična djela kao i ranije	Ne vrši kri- vična djela	Ukupno %	
Studirao neku višu školu ili pedagošku akademiju, ali nije završio	0 0 0	0 0 0	0 0 0	3 0,6 100,0	3	0,5
Završio višu školu ili pedagošku akademiju	0 0 0	1 3,3 11,1	0 0 0	8 1,6 88,9	9	1,4
Završio fakultet ili višu školu	2 3,9 20,0	0 0 0	0 0 0	8 1,6 80	10	1,6
U postpenalnom periodu uopće nije živio s ocem ni sa supstitutom oca	18 35,3 8,8	7 23,3 3,4	20 35,0 9,8	160 32,7 78,0	205	32,6
U K U P N O:	51	30	57	490	628	100

H (I)	3.0139	LH(I)	2.0891	GARNER	
H (J)	1.0973	LH(J)	.7606		
H (I, J)	4.0387	LH(I, J)	2.7994	R(I/J)	.0240
H (I/J)	2.9414	L-HI-KV.	63.0833	R(J/I)	.0660
H J(I)	1.0248	ST. SLOBODE	42	R(I, J)	.0176

PEARSON		GOODMAN-KRUSKAL		HI-KVADRAT	44.5897
Q(I/J)	.2180	LAMBDA (I/J)	.0000	STUPANJ SLOBODE	20
Q(J/I)	.3574	LAMBDA (J/I)	.0000	PR HI-KVADRAT/DF	.0013
Q(I, J)	.2877	LAMBDA	.0000	PEARSIN'S C	.2575
				CRAMER'S R	.1538

Pozabavimo se najprije ovom statistički značajnom relacijom. Analizirajući tu relaciju, očekivali smo da će učešće ispitanika čiji očevi imaju nižu obrazovnu razinu prevladati u skupini najnepovoljnijih kategorija u pogledu kriminalne aktivnosti, te da is-

pitanici čiji očevi imaju višu ili visoku obrazovnu razinu neće vršiti krivična djela u postpenalnom periodu.

Potvrdu naših očekivanja našli smo već u subuzorku ispitanika čiji su očevi nepismeni, a koji su i prije i poslije zavodskog tretmana vršili raz-

novrsna krivična djela. Nalazimo ih gotovo četverostruko češće nego u ukupnom uzorku. U prilog tim očekivanjima ide i podatak da u subuzorku ispitanika čiji očevi imaju završenu osnovnu školu, a koji čine raznovrsna krivična djela u postpenalnom periodu, ima dvostruko više u odnosu na ukupni uzorak. U skladu s izloženim je i podatak da svega 5,9% ispitanika čiji očevi imaju završenu školu učenika u privredi vrše raznovrsna krivična djela prije i poslije zavodskog tretmana, što je u pola manje nego u ukupnom uzorku. Takav smjer veze naročito je evidentan kod ispitanika čiji su očevi završili neku od srednjih škola (osim gimnazije) i koji više nego tri puta manje participiraju u vršenju raznovrsnih krivičnih djela prije i poslije zavodskog tretmana nego ispitanici u ukupnom uzorku, kao i kod ispitanika čiji su očevi više ili visoke obrazovne razine dje su prisutni slični smjerovi veze.

Sudeći prema statističkim vrijednostima koje smo dobili analizirajući relacije između navednih varijabli, uočavamo da je izložena povezanost statistički značajna (PR HI KVADRAT/DF . 0013).

Protivno našim očekivanjima, nismo dobili statistički značajne relacije u odnosu na:

- relacije između obrazovne razine oca i intenziteta postzavodske kriminalne aktivnosti
- relacije između obrazovne razine oca i vremena proteklog do prvog počinjenog krivičnog djela u postzavodskom periodu

— relacije između obrazovne razine oca i kriminalne aktivnosti u postpenalnom periodu u odnosu na period prije zavodskog tretmana.

Tražeci uzroke nepostojanja statističke povezanosti u navedenim relacijama, nužno nam se nameće činjenica izuzetno kompleksne etiologije recidivizma maloljetnika i odabira relevantnih faktora koji se odnose na porodicu, a imaju značajan etiološki utjecaj na recidiv.

Bez obzira na sukladnost subhipoteza kojima se stavlja u relaciju obrazovna razina roditelja s intenzitetom kriminalne aktivnosti, vršenju kriminalne aktivnosti kroz duži vremenski period, kao i vrstom krivičnih djela ispitanika, ipak su se u analizi tih pokazatelja kod majke očekivali nešto drugačiji rezultati.

Osnovu za takvo razmišljanje nalazili smo u još uvijek specifičnoj odgojnoj ulozi majke, kao i njenoj poziciji u ukupnoj konstelaciji svih odgojnih faktora. Tradicionalno mjesto majke u procesu formiranja ličnosti i ponašanja mladih također je utjecalo na naša očekivanja.

Oslonom na drugu subhipotezu pretpostavljali smo da će niža obrazovna razina majke biti povezana s nepovoljnijim karakteristikama recidivizma u postzavodskom periodu.

Dobiveni rezultati, međutim, pokazuju da je statistički značajna samo jedna relacija, i to ona koja tretira povezanost između obrazovne razine majke i intenziteta postzavodske kriminalne aktivnosti.

Tablica II

	Više od 10 puta	6-10 puta	4-5 puta	3 puta	2 puta	1 puta	Nije	Ukupno %	
U postpenalnom razdoblju nije uopće živio ni s majkom ni s supstitutom majke	8 47,0 8,0	0 0 0	3 20,0 3,0	2 8,7 2,0	6 20,7 6,0	9 9,3 9,0	71 16,3 71,7	99	15,8
Nepismena	3 17,7 6,1	2 18,2 4,0	3 20,0 6,1	3 13,0 8,1	4 13,8 18,6	9 9,3 18,4	25 5,7 51,0	49	7,8
Nema nikakve škole, ali zna čitati i pisati	2 11,8 7,7	2 18,2 7,7	0 0 0	0 0 0	1 3,5 3,9	4 4,1 15,4	17 3,9 65,4	26	4,1
Išla u školu, ali nema završena 4 razreda osnovne škole	0 0 0	2 18,2 3,5	1 6,7 1,8	2 8,7 3,5	5 17,2 8,8	11 11,3 19,3	36 8,3 63,2	57	9,0
Završila 4 razreda osnovne škole	2 11,8 7,7	3 27,3 1,4	4 27,3 1,4	8 26,7 1,9	6 34,8 3,9	33 20,7 2,9	152 34,9 73,0	208	33,1
Završila više od 4 razreda, ali nije završila svih 8	1 5,9 1,4	0 20,0 0	0 0 0	0 0 0	3,0 10,3 4,1	14 14,4 19,2	55 12,6 75,3	73	11,6
Završila osmogodišnju školu	0 0 0	1 0 2,0	1 6,7 2,0	5 21,7 10,0	2 6,9 4,0	5 5,2 10,0	36 82,6 72,0	50	8,0
Pohađala školu učenika u privredi, ali nije završila	0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0	1 1,0 50,0	1 0,2 50,0	2	0,3
Završila školu učenika u privredi	0 0 0	0 0 0	1 6,7 3,9	2 8,7 7,7	0 0 0	7 7,2 26,9	16 3,6 61,5	26	4,1
Pohađala gimnaziju ili neku drugu srednju školu, ali nije završila	0 0 0	0 0 0	1,0 6,7 6,7	1 4,3 6,7	1 3,5 6,7	3 3,0 20,0	9 2,0 60,0	15	2,4
Završila neku srednju školu (osim gimnazije)	0 0 0	1 9,0 0,3	1 6,7 6,3	0 0 0	1 3,5 6,3	1 1,5 6,3	12 2,8 75,0	16	2,6

	Više od 10 puta	6-10 puta	4-5 puta	3 puta	2 puta	1 puta	Nije	Ukupno %	
Završila gimnaziju	1 5,8 33,3	0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0	2 0,5 66,7	3	0,5
Studirala neku višu školu ili pedagošku akademiju, ali nije završila	0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0	1 0,2 100,0	1	0,2
Završila višu školu ili pedagošku akademiju	0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0	3 0,6 100,0	3	0,5
U K U P N O:	17	1	15	23	29	97	436	628	100

H(I)	2.9599	LH(J)	1.0627	GARNER
H(J)	1.5332	LH(I)	2.0517	
H(I, J)	4.3900	LH(I, J)	3.0429	R(I/J) .0348
H(I/J)	2.8569	L-HI-KV.	89.7394	R(J/I) .0672
H(I/J)	1.4301	ST, SLOBODE	78	R(I, J) .0229

PEARSON		GOODMAN-KRUSKAL		HI-KVADRAT	55.9283
				STUPANJ SLOBODE	32
Q(I/J)	.2616	LAMBDA (I/J)	.0143	PR HI-KVADRAT/DF	.0055
Q(J/I)	.3605	LAMBDA (J/I)	.0000	PEARSON'S C	.2860
Q(I, J)	.3110	LAMBDA	.0098	CRAMER'S R	.1218

Analizirajmo sada navedenu relaciju. Rezultati pokazuju da u subuzorku ispitanika, čija je majka nepismena, ima čak više nego dvostruko više recidivista, negoli u ukupnom uzorku.

Slični rezultati evidentni su i u skupini ispitanika čije su majke bez škole, ali znaju pisati, kao i ispitanika čija je majka išla u školu, ali nije završila četiri razreda osnovne škole.

Analizom rezultata ispitivanja ispitanika čije su majke završile školu

učenika u privredi, evidentno je da raste relativno učešće ispitanika koji nisu činili krivična djela u postpenalnom periodu.

Odsustvo kriminalne aktivnosti u postpenalnom periodu vidljivo je kod ispitanika čije su majke više i visoke obrazovne razine.

Sudeći prema statističkim vrijednostima koje odražavaju relaciju između te dvije varijable, zaključujemo da postoji statistički značajna povezanost među njima.

(PR HI KVADRAT/DF . 0055)

U slijedećim relacijama nisu dobiveni rezultati koji bi ukazivali da statistički značajnu povezanost među prezentiranim varijablama:

— U relaciji između naobrazbe majke i vremena proteklog od završetka tretmana do prvog počinjenog krivičnog djela u postpenalnom periodu, kao i relaciji između naobrazbe majke i vrste kriminalne aktivnosti u postpenalnom periodu u odnosu na period prije zavodskog tretmana i

— Relacije između naobrazbe majke i vrste kriminalne aktivnosti u postpenalnom periodu.

Govoreći o nepostojanju statistički značajne povezanosti u navedenim relacijama, moramo ukazati na slične uzroke koji su se pojavljivali u analizi relacija obrazovne razine oca i recidivizma maloljetnika. (Vrlo kompleksna etiologija recidivizma maloljetnika i kidanje veze obitelj — ispitanik, djelovanje izvanporodičnih faktora.

ZAKLJUČAK

U uzorku od 628 ispitanika, osoba s poremećenim ponašanjem koje su u periodu od 1972—1975. godine boravile u odgojnim zavodima ili odgojno-popravnim domovima u SR Hrvatskoj, analizirali smo relacije između obrazovne razine roditelja ispitanika i kriminalne aktivnosti ispitanika u postpenalnom periodu.

Osnovna hipoteza prema kojoj će ispitanici čiji su roditelji niže obrazovne razine u postpenalnom periodu biti češće prijavljivani zbog krivičnih

djela, biti prijavljivani kroz duži vremenski period i biti prijavljivani zbog vršenja raznovrsnih krivičnih djela, samo je djelomično prihvaćena.

Analizirajući dobivene rezultate, vidljivo je da postoji statistički značajna povezanost samo u relacijama:

a) Naobrazba oca i vrsta kriminalne aktivnosti u postpenalnom periodu, i to tako da niža obrazovna razina oca pridonosi češćem vršenju raznovrsnih krivičnih djela.

b) Obrazovna razina majke i intenzitet postzavodske kriminalne aktivnosti, i to tako da je niža obrazovna razina majke povezana s većim intenzitetom kriminalne aktivnosti ispitanika.

U svim ostalim relacijama nije bilo statistički značajne veze. Dobiveni rezultati samo su po sebi dokaz izuzetno kompleksne etiologije kriminalnog povrata. Treba imati na umu da na pojavu kriminalnog povrata djeluju prije svega oni isti faktori koji djeluju i prilikom javljanja prvog krivičnog djela. Tim faktorima treba pridodati različite faktore vezane za tretman kroz koji je maloljetnik prošao. Naše nastojanje je da iz mnoštva faktora izdvojimo one koji se odnose na porodicu, a u tom smo sklopu analizirali dvije karakteristike, rezultiralo je time da su samo dvije od mogućih osam pretpostavljenih veza statistički značajne.

Možda je objašnjenje za te relacije moguće potražiti i u činjenici da ispitanici otpušteni iz zavoda postaju sve manje vezani za svoju porodicu, te da je doprinos različitih, pa i ovih dviju karakteristika porodice realiziran znatno ranije. Nadalje, dok je sa-

svim razumljivo značenje obrazovne razine majke za intenzitet recidivizma, dotle bismo za objašnjenje nepostojanja statistički značajnih relacija između obrazovne razine oca i intenziteta recidivizma morali posegnuti za dodatnim istraživanjima.

Ti su rezultati dokaz znatno snažnijeg djelovanja ostalih, prvenstveno izvanporodičnih faktora za pojavu recidivizma.

U tom sklopu nesumnjivo je posebno značenje karakteristika tretmana i faktora iz postzavodskog perioda.

LITERATURA

1. ĐURIĆ, A: Slobodno vrijeme i aktivnosti slobodnog vremena — faktor preodgoja osuđenih, Lepoglava, 1977.
2. MRAKOVIĆ, M: Tjelesno vježbanje i delinkvencija maloljetnika. Sportska štampa, Zagreb, 1971.
3. ZAKON O IZVRŠENJU KRIVIČNIH I PREKRŠAJNIH SANKCIJA. Narodne novine, Zagreb, 1974.
4. ZLOBEC, L. i dr.: CONTAB— program za analizu nominalnih i ordinalnih varijabli. KINEZILOGIJA, FK, Zagreb, 1974.

THE RELATIONSHIP BETWEEN EDUCATION OF PARENTS AND
RECIDIVISM OF MINORS AFTER INSTITUTIONAL TREATMENT

S u m m a r y

In a sample of 268 subjects discharged from institutions for residential treatment for children and youth with behaviour problems and institutions for residential treatment for juvenile delinquents, the relationship between the educational level of parents of the minors and criminal activity of the subjects in the post-penal period was analysed.

The basic hypothesis that the subjects, whose parents have low level of education, would be reported more often, because of criminal acts committed, during the longer period and because of rather different kinds of criminal acts, was accepted only partially. The analysis of the results obtained shows that there is a statistically significant correlation only between:

A/ the father's educational level and the kind of criminal activity of the subject, i. e. the low educational level of the father is related to the commitment of criminal acts of different kinds,

B/ the educational level of the mother and the intensity of the post-penal criminal activity of the subject, i. e. the low educational level of the mother is related to the more frequent criminal activity of the subject. The other coefficients of correlation were not statistically significant.

This study is a part of the project: »Evaluation of efficacy of institutional treatment of juvenile delinquents in the Socialist Republic of Croatia«, conducted by the Institute of Defectology at the Department of Defectology in Zagreb.